

prof. Stanisław Sobolewski

Uniwersytet Pedagogiczny

im Komisji Edukacji Narodowej

w Krakowie

WYDZIAŁ SZTUKI

RECENZJA

Dotycząca dorobku artystycznego oraz rozprawy doktorskiej

mgr Antoniny Janus - Szybist

w związku z toczącym się postępowaniem o nadanie stopnia doktora sztuki

przed Radą Wydziału Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych

w Krakowie

Pani mgr Antonina Janus - Szybist studiowała malarstwo w pracowni prof. Zbigniewa Sprychy w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Studia ukończyła w 2014 roku, co zaznaczyło się udziałem w prestiżowej wystawie *Najlepsze dyplomy krakowskiej ASP* w Pałacu Sztuki w Krakowie i wyróżnieniem medalem TPSP (2014). Następnie podjęła studia doktoranckie na macierzystej uczelni czego zwieńczeniem jest przygotowanie rozprawy doktorskiej pod kierunkiem swojego profesora. Po ukończeniu studiów mgr Antonina Janus - Szybist podjęła ożywioną działalność twórczą, która zaowocowała trzema wystawami indywidualnymi w rodzinnej Częstochowie (2015, 2017) i udziałem w kilkunastu wystawach zbiorowych. Kontynuując studia graficzne, rozpoczęła działalność dydaktyczną w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Tarnowie. Oprócz malarstwa artystka zajmuje się rysunkiem, projektowaniem graficznym i animacją. Ta wielowątkowa twórczość przyniosła jej liczne nagrody i wyróżnienia, doceniające oryginalność jej działań artystycznych.

I

Twórczość Antoniny Janus - Szybist wyrasta z refleksji nad otaczającą przestrzenią, miejscem i rolą człowieka w świecie zmiennych relacji formy, światła, koloru, w świecie powstających zależności i znaczeń, które w całej swej

różnorodności składają się na doświadczenie egzystencjalne. Fragmenty rzeczywistości dostrzegane przez artystkę stają się osnową obrazów, w których natura przeradza się w znak, rzeczywiste kształty nabierają wymiaru totemów skłaniających odbiorcę do indywidualnej, niczym nie hamowanej interpretacji. Postacie, przedmioty codzienne podlegają metamorfozie, która wyprowadzona z charakterystycznych cech obiektu wiedzie ku nieoczekiwanym skojarzeniom. Człowiek w przestrzeni to jeden z podstawowych motywów w twórczości Antoniny Janus - Szybist. Pejzaż, wnętrze, postaci ludzi i zwierząt są przekształcane w formy proste, można powiedzieć dramatyczne, odbierające tradycyjnie przypisywane im cechy piękna czy nastrojowości. Niekiedy takie ograniczenia prowadzące do wykorzystania najbardziej elementarnych cech wyglądu rzeczy przywodzi na myśl twórczość Ferdynanda Legera czy Marka Włodarskiego, także pokrewieństwa z malarstwem nowej figuracji czy postnowoczesności. Ale artystka buduje swój indywidualny język ekspresyjnego obrazowania, w którym brutalizacja form tworzy nieoczekiwany kontrast z kolorystycznie wysmakowaną materią szczegółów. Zamierzone brutalizmy zderzane są często z lirycznym detalem. Tak jest w obrazie „Za oknem”, gdzie twardy dźwięk ciemnoczerwonej ściany i gwałtownie pofałdowana czarna tkanina napierają na krajobraz liryczny, niemal baśniowy, przypominający pejzaże Rafała Malczewskiego. Autorka często konstruuje płaszczyzny swych płócien zderzając różne sposoby obrazowania, metody budowania płaszczyzn. Stosuje różne rodzaje faktur, gra kontrastem jednorodnych, plakatowych apli i wysmakowanych, rozedrganych, utkanych z wielu odcieni plam barwnych, jakby wyprowadzanych z postimpresjonistycznej tradycji. W przypadku „Autoportretów” (2013, 2014) zauważyć można dążenie, by tytuł – klucz do odczytania sensów przekazanych przez obrazy kierował drogi interpretacji bardziej w stronę budowania emocji niż doświadczenia form rzeczywistych.

II

Zestaw obrazów składający się na rozprawę doktorską mgr Antoniny Szybist – Janus wraz z towarzyszącą im dysertacją jest zatytułowany „Obrazy rzeczy i rzeczy z obrazów”. Jest to opowieść o drodze artystki przez czas, wyznaczający rytm doznań, spostrzeżeń, odkryć, zachwyceń, które nawarstwiając się stwarzają subiektywny obraz świata. Jest to opowieść o drodze przez przestrzeń konstruowaną bądź płaskimi formami czystego koloru, bądź rytmem rastrów, które odgradzają albo łączą poszczególne fragmenty obrazu. Autorka świadomie komplikuje osnowę kompozycyjną swych obrazów. Gra z płaszczyzną odbywa się na wielu poziomach – to zarówno linearna siatka wewnętrznej struktury kompozycji, jak i dialog zróżnicowanych materii, które dopełniając się w harmonii, bądź zmagając się w zwarciu antynomii budują dramatyczne napięcia. Autorka z naturalną wrażliwością

wykorzystuje siłę malarskiego gestu, przypadkowego wydarzenia w czasie procesu tworzenia. Jest – w najlepszym znaczeniu tego pojęcia – intuicjonistką, niemal organicznie złączoną z procesem malowania odczuwanym jako emanację tworzących się emocji. Temu właśnie służą różnorodne środki malarskie stosowane przez artystkę. Świadczyć też może o tym częste przepracowywanie obrazów. Malarstwo w jej rozumieniu jest raczej – jak stwierdza autorka – procesem, niż jednorazowym aktem tworzenia.

W autointerpretacji swych poczynań stwierdza: „*Obok ciężkiej materii malarskiej interesuje mnie graficzność, płaszczyznowość, operowanie linią, konturem. W swoich [obrazach] często łączę płaskość z fakturą, graficzne płaszczyzny z malarskim gestem.*”¹

Tak budowana materia jest językiem pozwalającym wyrazić uczucia leżące u podstaw procesu tworzenia, uczucia jako nieodłączny czynnik egzystencji. W twórczości artystki zdaje się być wyczuwalny romantyczny *weltschmerz* – ból świata, osobiste zmaganie się z naturą świata i swym miejscem w czasie i przestrzeni. Rozpoznawanie i zadawanie pytań – oto misja malarza. Stwierdzenie to znajduje swój wyraz w warstwie znaczeniowej obrazów Antoniny Janus – Szybist. Ograniczenie analizy wyłącznie do warstwy pikturalnej, do gry zjawisk optycznych, byłoby niewątpliwym zubożeniem tego malarstwa. Wyrosłe z obserwacji świata natury, z refleksji nad kondycją człowieka, jest też świadectwem wiary artystki w symboliczną wymowę rzeczy, dokładniej – ich wyglądom – utrwalonych w zbiorowym doświadczeniu. Stosowane środki wyrazowe nie zaciemniają źródeł obrazowania – przeciwnie, w swej lapidarności dotykają ich sedna. Tytuły obrazów wskazują na mocny związek z wielowiekowymi zasobami malarstwa. „Martwa natura”, „Autoportret”, „Rycerz”, „Myśliciel”, ulubiony w XX wieku tytuł „Bez tytułu” wskazują na ciągnącą się w czasie i przestrzeni uniwersalną nić wnikliwej obserwacji i zadumy nad kształtem i sensem świata. W ujęciu Antoniny Janus – Szybist te, zdawałoby się, utrwalone w powszechnej świadomości tematy, zyskują szczególne realizacje. Wyobrażenia autorki wyłania z rzeczywistości formy, które ulegając metamorfozie stają się nieoczywiste i zachęcają do intymnego odczytywania sugerowanych sensów. Istotną rolę w budowaniu warstwy znaczeń odgrywa też zabieg fragmentaryczności – w poetyce znany pod terminem *pars pro toto* – część jako reprezentacja całości. To on pozwala wprowadzić akcenty dyskretnie wiodące myśl odbiorcy w stronę humanistycznego ponadczasowego przesłania, archetypu – zbiorowego doświadczenia podświadomości. Ważnym i sugestywnym przykładem takiej koncepcji przedstawieniowej jest autoportret. *W autoportretach nie szukam podobieństwa, lecz pytam o twarz, o jej materialność, o to co zakrywa i co odsłania. Szukam syntezy, operuje skrótem i deformacją, nawarstwiam farbę, dzięki czemu powstaje materia*

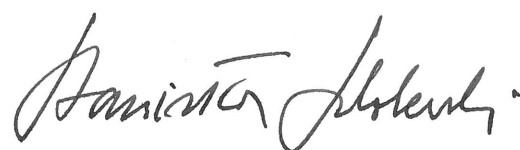
---

¹ Antonina Janus – Szybist: Obrazy rzeczy i rzeczy z obrazów. Praca doktorska s.21

*niczym maska*². Te słowa artystki są najpełniej i najprościej zarazem ukazują drogi jej artystycznej refleksji. A dychotomia twarz – maska szczególnie może dziś jest bardzo nośnym znakiem czasu.

Malarstwo Antoniny Janus – Szybist jest w moim przekonaniu świadectwem wielkiej wrażliwości, dojrzałej formacji intelektualnej i niezwyklej, nieustannie żywej, potrzeby zdobywania doświadczenia malarskiego. Potwierdza to całkowicie tekst autorski, będący integralną częścią pracy doktorskiej. Podzielony na drobne eseje: *Krzeseł, Buty van Gogha, Materia, Twarz – Mask*, jest autentycznym wyznaniem artystki, wyznaniem wolnym od tak częstej dziś pseudointelektualnej koturnowości. Przedstawia sposób postrzegania świata, pytania nadchodzące każdego dnia, odpowiedzi, które nigdy do końca nie pozbawiają wątpliwości, zachwycenia, które stają się zaczątkiem nowych doświadczeń. Przywołując frazę Marii Dąbrowskiej, można by tekst artystki zatytułować „przygody człowieka myślącego”. Pisany jasnym, przystępnym językiem bardzo dobrze współbrzmi z obrazami artystki i jest chyba najlepszym komentarzem tej twórczości. W kontekście jej pracy dydaktycznej ta zdolność komunikacji werbalnej jest walorem niezwykle cennym, wręcz niezbędnym.

Dorobek artystyczny mgr Antoniny Janus - Szybist, przedstawioną przez nią pracę doktorską, tak w części praktycznej jak i refleksji teoretycznej, oceniam bardzo wysoko i uznaję, że wykazała się ona oryginalnością i samodzielnością twórcy w stopniu całkowicie spełniającym warunki umożliwiające nadanie jej stopnia doktora sztuki, co z pełnym przekonaniem rekomenduję Wydziałowi Malarstwa.

Stanisław Sobolewski

Kraków, 31 lipiec 2020

---

² Ibid. s.41